

РОЗДІЛ II. КОНСТИТУЦІЙНЕ ТА МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 340.12: (485)

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНОГО УСТРОЮ ДЕРЖАВ СКАНДИНАВІЇ (НА ПРИКЛАДІ ШВЕЦІЇ)

Губрієнко О.М., к.ю.н., доцент

Запорізький національний університет

У статті аналізуються особливості конституційного устрою Швеції як ключового представника скандинавської політико-правової моделі. Досліджені засади конституційного ладу Швеції, історія шведського парламентаризму, основні етапи політичних реформ. Увага приділена також правовому статусу і функціям парламенту та уряду Швеції.

Ключові слова. Скандинавія, Швеція, політико-правова система, конституційний лад, монархія, політичні партії.

Gubrienko E.N. ОСОБЕННОСТИ КОНСТИТУЦИОННОГО СТРОЯ ГОСУДАРСТВ СКАНДИНАВИИ (НА ПРИМЕРЕ ШВЕЦИИ) / Запорожский национальный университет, Украина

В статье анализируются особенности конституционного строя Швеции как ключевого представителя скандинавской политико-правовой модели. Исследованы основы конституционного строя Швеции, история шведского парламентаризма, основные этапы политических реформ. Внимание уделено также правовому статусу и функциям парламента и правительства Швеции.

Ключевые слова. Скандинавия, Швеция, политико-правовая система, конституционный строй, монархия, политические партии.

Gubrienko E.N. FEATURES OF THE CONSTITUTIONAL SYSTEM OF SCANDINAVIA (SWEDEN FOR EXAMPLE) / Zaporozhzhia national university, Ukraine

The article analyzes the features of the constitutional system in Sweden as a key representative of the Scandinavian political-legal model. Investigated the basis of the constitutional system of Sweden, the Swedish parliamentary history, the main stages of political reform. Attention is also paid to the legal status and functions of Parliament and the Government of Sweden.

Key words. Scandinavia, Sweden, the political and legal system, constitutional order, the monarchy, political parties.

У процесі реформування політико-правової системи України на засадах демократії і правової держави особливого значення набуває теоретичне осмислення та врахування закономірностей зарубіжного досвіду проведення таких реформ, зокрема, в державах ЄС. Повною мірою це стосується і країн Скандинавії, які за більшістю соціально-економічних та політико-правових показників посідають передові позиції у світі. Ключовою державою регіону є Швеція. Питання конституційного розвитку скандинавських держав розглядали переважно російські вчені, зокрема, А. Мішин, М. Могунова, М. Ісаєв. Серед українських науковців (в основному, політологів та істориків) можна назвати В. Кострубу, Т. Михайлюк, Т. Марценюк, Т. Семигіню. Водночас юридичних праць, присвячених саме Швеції, обмаль. З огляду на це, метою статті є дослідження історії, загальних засад конституційного ладу Швеції, а також аналіз сучасного етапу політико-правового розвитку цієї держави.

Швеція є найбільш яскравим представником скандинавської політико-правової системи, а тому дослідження конституційного устрою цієї країни дає значне уявлення про цю модель у цілому. На відміну від більшості держав світу, конституція Швеції – це не один документ, а сукупність трьох основних законів: Форми правління від 27.02.1974 р., Акта про престолонаслідування від 26.02.1810 р., Акта про свободу друку від 1949 р. зі змінами від 1974 р. та Фундаментального закону про свободу висловлювань [1]. Акт про Риксдаг, прийнятий 28.02.1974 р., формально перестав бути одним з основних законів, хоча він продовжує вважатися конституційним. Це пов'язано з тим, що до нього було включено поряд з основними нормами, які змінюються та доповнюються так само, як і конституція, ще так звані додаткові постанови, які раніше

містилися в Регламенті Риксдагу. Ці додаткові постанови змінюються, скасовуються або доповнюються як прості закони. Усі вказані закони набули чинності з 1 січня 1975 р. [2, 16].

Основним конституційним документом в Швеції є Форма правління, яка складається з 13 розділів та Перехідних положень [3, 35-40]. Раніше в цих постановах визначалися відносини держави та євангельсько-лютеранської церкви. У 2000 р. набув чинності закон про відокремлення церкви від держави (цікаво, що лютеранська церква цієї країни дуже ліберальна, зокрема, схвалює одностатеві шлюби та виступає за рівні права гомосексуалів). Лютеранська Церква, таким чином, стала однією з релігійних громад, поряд з іншими [4; 5].

У конституційному розвитку Швеції виділяють чотири етапи (періоди). Перший (до 1809 р.) характеризується боротьбою дрібного дворянства, промислової буржуазії та селянства з абсолютистською владою короля Густава IV; другий етап (до 1863-1866 рр.) пройшов під знаком розквіту капіталістичних відносин в економіці, які викликали зміни в політичній сфері; третій етап (з кінця 60-х рр. XIX ст. до кінця 60-х рр. XX ст.) пройшов під безпосередньою вимогою демократизації політичного життя; четвертий етап бере свій початок з 1969 р., коли Риксдаг було перетворено з двопалатного на однопалатний. Аналізуючи сутність конституційних реформ у Швеції, В.Коструба вирізняє три групи змін: 1) ті, що законодавчо закріплювали зміни, які вже існували на практиці, зокрема, формування уряду на основі співвідношення сил у парламенті; 2) конституційні новели: ліквідація верхньої палати Риксдагу, передача частини прерогатив короля тальману тощо; 3) редакційні поправки [6, 11].

Відповідно до Форми правління Швеція є парламентарною монархією. Проте, на відміну від інших країн з такою формою правління (наприклад, Нідерландів або Данії) [7, 130-240], король є лише номінальним главою держави і не визнається керівником виконавчої влади, не призначає склад уряду чи прем'єр-міністра, не може відправити їх у відставку, не призначає суддів та представників шведської держави за кордоном, не володіє правом помилування. Король лише очолює спеціальний орган контролю за зовнішньополітичною діяльністю уряду (Консультативний зовнішньополітичний комітет), до якого входять видатні діячі депутатських груп (фракцій) Риксдагу, а тому цей орган є формою парламентського контролю за діяльністю уряду у сфері міжнародних відносин [8, 875]. Король щорічно в жовтні відкриває сесії Риксдагу. Він головує на спеціальних засіданнях кабінету міністрів при його зміні, а також під час так званих інформаційних засідань кабінету, де члени уряду інформують його про поточні події в країні. Хоча король і має найвище військове звання, проте збройні сили Швеції підпорядковані тільки уряду. Як глава держави він приймає вірчі грамоти від іноземних послів і підписує вірчі грамоти шведських послів. Згідно з новою конституцією, таким чином, повноваження короля носять, в основному, представницький і церемоніальний характер. На прохання уряду король приймає глав інших держав і виїжджає з державними візитами в інші країни. Як правило, під час цих візитів короля супроводжують один або два члени уряду, які обговорюють питання політики, економіки та культури з представниками уряду приймаючої країни. Король володіє недоторканністю, тобто не може бути притягнутий до відповідальності за свої вчинки згідно з кримінальним правом, однак йому може бути пред'явлений позов у суді відповідно до цивільного права. Король зобов'язаний подавати декларацію про свої особисті доходи та майно і сплачувати податки, як і всі громадяни Швеції. Щороку Риксдаг вирішує, яка сума буде виділена королю для виконання його обов'язків. Члени королівської сім'ї мають право голосу, але за усталеною традицією утримуються від голосування на виборах. З 1973 р. королем Швеції є Карл XVI Густав. Цікаво, що аж до 1876 р. король у Швеції був головою Державної Ради (фактично – уряду), а посада прем'єр-міністра була відсутня [3, 68].

У другій половині XIX ст. у Швеції відбулася демократизація суспільного життя, зокрема, у 1866 р. був ухвалений акт про Риксдаг, за яким створювався двопалатний парламент, але зберігався майновий ценз; виборчих прав не мали жінки. Остаточо парламентаризм у Швеції утвердився після Першої світової війни: уряд утворюється партією (партіями), яка має більшість у Риксдазі, права останнього значно розширюються, запроваджено пропорційну виборчу систему, знижується віковий ценз на виборах, скасовуються майнові цензи, стираються відмінності в статусі і правах між палатами парламенту [2, 13]. Конституційна реформа 60-х рр. XX ст. здійснювалася поетапно. Конституційний закон 1969 р. закріпив однопалатну структуру парламенту, а його повноваження розширені (зокрема в частині висловлення вотуму недовіри уряду), виборчий вік зменшено до 20 років (пізніше – до 18),

прохідний бар'єр на парламентських виборах встановлено на рівні 4%. Конституційні реформи призвели до прийняття в 1973-1974 рр. нової конституції. Ще за Формою правління 1809 р. був закріплений контроль за законністю діяльності адміністрації та судових органів в особі спеціального парламентського контролера (омбудсмена) [9, 55].

Згідно з конституцією, найвищим органом законодавчої влади у Швеції є однопалатний парламент – Риксдаг, який складається з 349 депутатів (до 1976 р. – 350), що обираються строком на чотири роки [10]. Зазначений орган влади уповноважений приймати закони, у тому числі бюджет та податкові закони, здійснює контроль за діяльністю правління Державного банку Швеції, контролює діяльність уряду, шляхом створення постійної конституційної комісії, яка має право перевіряти всю його документацію. На термін своєї діяльності Риксдаг з числа своїх членів призначає конституційну, фінансову, податкову та інші комісії. Основні обов'язки вищезазначених комісій визначені Конституцією та основними положеннями Акту про Риксдаг. Що стосується інших комісій, то їх обов'язки містяться у додаткових постановах до Акту про Риксдаг. Крім того, Риксдаг має право призначати спеціальних контролерів для перевірки діяльності адміністрації, призначати омбудсменів.

Форма правління містить також окремий розділ, яким визначає організацію внутрішньої структури та принципи роботи Риксдагу. Відповідно до неї широкі права має спікер (тальман), на якого покладено деякі функції голови держави. Голова Риксдагу є другою особою в країні після прем'єр-міністра. Відповідно до основного закону тальман має право виносити на голосування в Риксдаг кандидатуру нового прем'єр-міністра, підписує рішення про його призначення, приймає відставку уряду, очолює військову делегацію Риксдагу, керує зовнішньополітичним комітетом, контролює відповідну діяльність уряду, очолює управління канцелярією Риксдагу тощо. Необхідно зазначити, що одночасно з тальманом обираються три віце-тальмани, які послідовно замінюють його у випадку відсутності. Усі четверо, а також голови постійно діючих комісій парламенту та представники фракцій політичних партій складають конференцію при тальмані. Цей орган вирішує багато питань парламентської роботи [11].

Відповідно до конституційних змін 1974 р. вся повнота виконавчої влади у Швеції належить уряду (раніше частину цих прав було закріплено за королем). При цьому фактично уряд Швеції дотримується принципів парламентаризму, тобто формування уряду Риксдагом та відповідальність перед ним, вже із 1917 р. (юридично – з 1975 р.). Уряд має право призначати дипломатичних представників, суддів, вищих державних чиновників, підписує міжнародні договори, вносить до Риксдагу законопроекти та інше. Проте, відповідно до розділу 10 Форми правління уряд повинен погоджувати свої дії у сфері міжнародних відносин з Риксдагом. Так, міжнародні договори, договори, які стосуються законів або повноважень Риксдагу, повинні бути направлені на ратифікацію в парламент. Останній має право виразити своєю резолюцією вотум недовіри уряду, наслідком чого є або відставка уряду і обрання Риксдагом нового прем'єр-міністра або розпуск парламенту. На практиці Риксдаг жодного разу не використав своє право висловлювати уряду резолюцію осуду, а уряд, у свою чергу, не вдавався до дострокового розпуску парламенту.

Діючою Формою правління, при наданні Риксдагу права делегувати частину своїх повноважень уряду, спеціально обумовлено, що відносно конституційних прав та свобод делеговано може бути лише право розширювати засоби захисту та здійснення цих прав і свобод. Делегування повноважень у законодавчій сфері чітко обмежено: уряд розвиває та доповнює прийняті Риксдагом закони. Незважаючи на те, що уряд має право приймати постанови з питань, віднесених Формою правління до його компетенції, фактично Риксдаг приймає закони з усіх питань, що, у свою чергу, не залишає місця для постанов виконавчої влади [2, 15]. Отже, можна зробити висновок, що делегування повноважень законодавчою владою виконавчій є юридичною конструкцією, яка не застосовується на практиці. Крім того, Конституцією Швеції передбачено можливість прийняття Риксдагом рішень про передачу частини повноважень державних органів міжнародній організації або міжнародному судовому органу для цілей „мирного співробітництва”. Таке рішення може бути прийнято тільки згідно з процедурою, встановленою для основних законів Швеції. Передбачено також право Риксдагу у випадках нападу на Швецію або безпосередньої небезпеки війни передавати частину своїх повноважень Військовій делегації, до складу якої входить тальман та 50 інших депутатів.

У Конституції Швеції закріплено принцип загального, рівного та прямого виборчого права при таємному голосуванні. Право голосу мають громадяни Швеції, які досягли 18-річного віку до дня виборів та володіють активним і пасивним виборчим правом. Крім того, можуть скористуватися своїм правом виборці, які самі не з'явилися на виборчу дільницю, але передали свої бюлетені через родичів, сусідів, листонош з тих підстав, що знаходяться в день виборів за кордоном [9, 42]. У Швеції високий рівень участі населення у виборах (у середньому – 80%). Шведи отримали можливість голосування через пошту, що розпочинається за 24 дні до початку голосування. Нині приблизно третина всіх голосів на виборах надходить через пошту. Таким чином, голосувати можна як очно, так і заочно (через пошту та Інтернет). Крім того, характерно, що при голосуванні поштою в день голосування можна прийти на виборчу дільницю та змінити своє рішення [12, 14].

Що стосується такої форми прямої демократії, як референдум, то він у Швеції є консультативним та призначається Риксдагом. Відповідно до Основного закону Швеції, на вимогу не менш 1/3 усіх депутатів парламенту зміни та доповнення до конституції повинні бути внесені на референдумі. У даному випадку він проводиться разом з виборами до Риксдагу нового скликання. При негативному результаті законопроект відхиляється, а при позитивному – передається на затвердження новому Риксдагу, який, в свою чергу, має право схвалити його або відхилити. Всього у Швеції відбулося шість референдумів (останній – у 1994 р. щодо вступу до ЄС) [13].

Характерною рисою конституційного права Швеції є невключення до державної системи комунальних органів. Вони традиційно визнаються формою місцевого самоврядування населення. Розділ 1 Форми правління закріплює положення про те, що правління шведського народу „здійснюється за допомогою державного ладу, заснованого на представницькій та парламентській системі, і за допомогою комунального самоврядування” [2, 27]. Нинішня система місцевого самоврядування Швеції побудована на основі адміністративно-територіального поділу країни на два рівні – місцевий (на рівні громад і комун) та регіональний (на рівні лену), які різняться характером та обсягом повноважень. Самоврядні органи місцевого рівня (муніципалітети) не підпорядковані регіональним (ландстингам), проте активно співпрацюють, самостійно визначаючи форми та напрями цієї співпраці. Органи обох рівнів мають у своєму складі виборні органи (на муніципальному рівні – ради муніципалітетів, на рівні ландстингів – окружні ради) та виконавчі структури, кількість, чисельність та напрями діяльності яких ради визначають самостійно [14, 38-39]. Такий досвід вартий пильної уваги та вивчення.

Важливе місце в конституційному законодавстві Швеції посідають громадянські права та свободи, норми про які у Формі правління 1974 р. мали тимчасовий характер. Реформа 1974-1975 рр. визначила тенденцію до посилення захисту прав людини. З одного боку, було збільшено кількість абсолютних прав, тобто таких, які можуть бути обмежені або скасовані лише в результаті прийнятих поправок до конституції, з іншого боку – відносно тих прав, які можуть бути обмежені, робились застереження про різні матеріальні гарантії їх дотримання, характер та ступінь їх обмеження. Колишні норми конституції про абсолютні права були доповнені нормами про права, які не можуть бути обмежені без внесення змін до конституції. До них відносяться, зокрема, захист від примусових дій уряду, які спонукають громадянина заявити про свої погляди, право участі в зборах або демонстраціях для формування громадської думки, право вільного висловлення думок, вільне членство в політичних асоціаціях та інших об'єднаннях. У цей самий час було введено захист свободи проведення релігійних обрядів, захист від тілесних покарань, тортур та застосування медичних засобів із метою змусити громадянина зробити яку-небудь заяву або перешкодити цьому. Можливість прийняття законів, які обмежують громадянські права, було скорочено різними способами. Проте обмеження сформульовані в таких загальних виразах, що норми допускають певні можливості довільного тлумачення. Обмеження прав людини може бути допущено лише заради досягнення цілей, які прийняті в демократичному суспільстві. Обмеження не може бути введено лише на підставі політичних, релігійних, культурних або інших міркувань [3, 120-125].

Як вже зазначалося, до основних конституційних законів відноситься Акт про престолонаслідування. Відповідно до змін, внесених до цього документа, спадкування престолу встановлюється як по жіночій, так і по чоловічій лінії в порядку первородства. Третім

конституційним актом є Акт про свободу друку. Унаслідок історичних традицій, а також прагнення здійснювати контроль за урядовою діяльністю і адміністративним апаратом, у Швеції існує досить широка гласність офіційних документів, в силу якої громадянам надається можливість ознайомлення з документами зазначених органів і отримання їх копій. Законами від 1976 р. до Акта про свободу друку було внесено зміни та доповнення. Зазначеними нормативно-правовими актами встановлено чітко визначене коло документів, копії яких державні органи та посадові особи зобов'язані надавати. Вказані документи не видаються у випадках, коли акт юридично не оформлено та він не набрав чинності або коли він є секретним. Нагляд за дотриманням Акта про свободу друку здійснює Канцлер юстиції, якій входить до складу уряду та має право порушувати кримінальні справи у випадку зловживання свободою друку.

На початку 90-х років ХХ ст. до Конституції Швеції було внесено значні зміни та доповнення. По-перше, Форма правління визначила, що тепер до числа основних законів відносяться не тільки три вищезазначені, але і Закон про свободу висловлювань, прийнятий у 1991 р. До нього в 1994 р. було внесено значні зміни та доповнення. Цей закон детально регламентує питання, які стосуються забезпечення свободи висловлювань та умов її обмеження з урахуванням нових досягнень науки і техніки [3, 203]. Низка конституційних змін була обумовлена наміром Швеції вступити в ЄС. З цією метою до форми правління було включено норми про дорадчий референдум, який повинен був вирішити питання про вступ Швеції до Євросоюзу. Основний Закон вимагає, щоб Риксдаг приймав закони в порядку, встановленому для конституційних законів. Швеція стала повноправним членом ЄС у 1995 р. Окрім того, формою правління та Актом про Риксдаг внесено зміни в структуру парламенту. З метою більш ефективної організації роботи Риксдагу замість конференції при тальмані – керівному органі шведського парламенту, що є занадто громіздким за чисельністю та складом, – стало правління Риксдагу, що включає до складу тільки тальмана в якості голови і вісім представників від партійних фракцій (груп).

Слід зазначити, що Швеція загалом вважається одним із найкращих міжнародних прикладів ефективного формування інституційних засад регулювання гендерних відносин [15, 13]. За кількістю жінок у парламенті (45%) Швеція посідає 4 місце у світі [16]. За загальним становищем жінок у суспільстві, згідно з дослідженням Ньюсуїк 2011 р., Швеція поступається лише Ісландії [17]. Виборчі права жінки отримали в 1921 р. [18].

Доцільно також стисло зупинитися на розкладі політичних сил у цій країні. Соціал-демократи (Соціал-демократична партія Швеції; СДПШ) перебували при владі в період 1932-1976 рр. та в 1982-2006 рр. У 2006 р. до влади прийшли опозиційні лівим сили – „Альянс за Швецію”, який складається з чотирьох правих та центристських партій: Поміркована коаліційна партія, Партія центру, Народна партія-ліберали, Християнсько-демократична партія. За результатами останніх парламентських виборів 2010 р. праволіберальній коаліції вдалося утриматися при владі (результат – 49,27% голосів; 156 місць у Риксдазі). Прем'єр-міністром Швеції залишився лідер Поміркованої коаліційної партії Фредерік Рейнфельдт [19]. Ліві йшли до парламенту в так званій „червоно-зеленій” коаліції – СДПШ, зелені та Ліва партія (разом набрали 43,6% голосів; 140 місць у Риксдазі). При цьому власне СДПШ отримала всього 30,9%, що є найгіршим результатом із 1914 р. Несподівано до Риксдагу потрапила також правопопулістська партія „Шведські демократи” (5,7% голосів; 20 місць). Таким чином, наразі в парламенті Швеції представлені вісім партій [20].

Підсумовуючи проведений аналіз, можна зробити такі висновки.

Політико-правовий розвиток Швеції протягом ХІХ-ХХ ст.ст. був поступовим, відбувався без революцій та значних політичних криз (окрім періоду Першої світової війни). У країні утвердилася конституційна парламентська монархія з суто церемоніальними функціями короля. Законодавча влада належить однопалатному Риксдагу (349 депутатів) із майже необмеженими повноваженнями. Парламент обирається на чотири роки за пропорційною виборчою системою. Виконавча влада належить уряду на чолі з прем'єр-міністром, який несе відповідальність перед Риксдагом. Нині Швеція є яскравим втіленням переваг так званої шведської моделі соціалізму (соціальна ринкова економіка), своєїрідної політико-правової моделі, яка забезпечує реальну демократію, ефективність державного управління, низьку корупцію, високий рівень захисту прав і свобод людини, соціальну справедливість. Швеція – четверта з найменш корумпованих

країн світу [21]. У рейтингу експертів британського часопису „The Economist” Швеція посідає четверте місце серед найбільш демократичних держав світу (у 2006-2008 рр. – перше місце) [22]. Швеція є одним зі світових лідерів за представництвом жінок в органах влади та за рівнем забезпечення гендерної рівності загалом. У Швеції існує розвинуте місцеве (комунальне) самоврядування, яке забезпечує високу децентралізацію державного управління та його ефективність. Тривалий час провідну роль в політичному житті Швеції відігравали соціал-демократи, проте із 2006 р. при владі в країні знаходиться праволіберальна коаліція на чолі з Ф. Рейнфельдтом.

Чимало положень законодавства Швеції було рецепційовано конституціями інших країн. До таких положень можна віднести інститут омбудсмену, право престолонаслідування в порядку первородства, виборчу систему, вдалі формулювання прав і свобод особи та інші норми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Constitution_of_Sweden [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Constitution_of_Sweden
2. Швеция. Конституция и законодательные акты: пер. со швед. / под ред. и со вступ. стат. М.А. Могуновой. – М.: Прогресс, 1983. – 360 с.
3. Исаев М.А. Основы конституционного строя Швеции / М.А. Исаев; МГИМО (У) МИД РФ. – М.: МГИМО-Университет, 2008. – 267 с.
4. Church_of_Sweden [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Church_of_Sweden
5. Facts about the Church of Sweden [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.svenskakyrkan.se/default.aspx?id=657773>
6. Коструба В.В. Шведська модель соціально-правової держави (історико-теоретичний аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 „Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень” / В.В. Коструба; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2010. – 18 с.
7. Конституции государств Европейского Союза / под общей ред. Окунькова Л.А. – М.: Норма – Инфра-М, 1997. – 816 с.
8. Правовые системы стран мира. Энцикл. справ / отв. ред. А.Я. Сухарев. – 2-е изд., изм. и доп. – М.: НОРМА-ИНФРА-М, 2003. – 1003 с.
9. Введение в шведское право / отв. ред. Б.С. Крылов; пер. с англ. Е.В. Тарасовой, Н.А. Шульженко. – М.: Юрид. лит., 1986. – 335 с.
10. Политическая структура Швеции [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ru.wikipedia.org/wiki/Политическая_структура_Швеции
11. Parliament_of_Sweden [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Parliament_of_Sweden
12. Михайлюк Т.С. Політико-системний вимір інформаційно-комунікаційних стратегій скандинавських країн (Швеція, Фінляндія, Норвегія): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец. 23.00.04 „Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку” / Т.С. Михайлюк; Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин НАН України. – К., 2010. – 20 с.
13. Referendums in Sweden [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Referendums_in_Sweden
14. Мірошник О. Інститут місцевого самоврядування у Швеції / О. Мірошник // Національна безпека і оборона. – 2009. – № 1. – С.37-39.
15. Марценюк Т.О. Інституційні засади регулювання гендерних відносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук: спец. 22.00.03 „Соціальні структури та соціальні відносини” / Т.О. Марценюк; Ін-т соціол. НАН України. – К., 2009. – 17 с.
16. Les femmes dans les parlements nationaux [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.ipu.org/wmn-f/classif.htm>

17. The Best and Worst Places for Women [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thedailybeast.com/articles/2011/09/20/best-and-worst-countries-for-women-the-full-list.html> //
18. Women's rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Women's_rights
19. Альянс за Швецію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.wikipedia.org/wiki/Альянс_за_Швецию
20. Swedish general election, 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Swedish_general_election,_2010
21. Corruption Perceptions Index 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/>
22. The Democracy Index 2011: Democracy under stress [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=DemocracyIndex2011

УДК 342.7

ОБОВ'ЯЗОК ШАНУВАТИ ДЕРЖАВНІ СИМВОЛИ: ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО ЙОГО КОНСТИТУЦІЙНОГО ЗАКРІПЛЕННЯ

Кириченко Ю.В., к.ю.н., доцент

Запорізький національний технічний університет

У статті розглянута конституційна практика нормативного регулювання обов'язку громадян України шанувати державні символи. Проаналізовано юридичний зміст цього конституційного обов'язку, закріпленого в ст.65 Конституції України та в аналогічних нормах конституцій Азербайджану і Казахстану. Обґрунтована необхідність виключення зазначеного обов'язку з тексту чинної Конституції України.

Ключові слова: обов'язки, конституційні обов'язки, обов'язок шанувати державні символи, державні символи.

Кириченко Ю.В. ОБЯЗАННОСТЬ УВАЖАТЬ ГОСУДАРСТВЕННЫЕ СИМВОЛЫ: НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ЕЁ КОНСТИТУЦИОННОГО ЗАКРЕПЛЕНИЯ / Запорожский национальный технический университет, Украина

В статье рассмотрена конституционная практика нормативного регулирования обязанности граждан Украины уважать государственные символы. Проанализировано юридическое содержание данной обязанности, закрепленной в ст.65 Конституции Украины и в аналогичных нормах конституций Азербайджана и Казахстана. Обоснована необходимость исключения этой обязанности из текста действующей Конституции Украины.

Ключевые слова: обязанности, конституционные обязанности, обязанность уважать государственные символы, государственные символы.

Kirichenko Y.V. OBLIGATION TO RESPECT STATE SYMBOLS: SOME OF ITS CONSTITUTIONAL FASTENING / Zaporizhzhia national technical university, Ukraine

The article deals with the constitutional practice of legislative regulation of duty of citizen to respect the national symbols. Juridical contents of duties wri Hen in article 65 in the Constitution of Ukraine and in corresponding norms in the Azerbaijan and Kazakhstan. The necessity of exception of this duty from text of operating Constitution of Ukraine.

Key words: duties, constitutional duties, duties to respect the national symbols, national symbols.

Після прийняття Верховною Радою Конституції України 1996 р. вітчизняний конституційний процес вийшов на новий етап свого розвитку, зміст якого становить внесення системних та об'єктивних змін до Основного Закону чи його нової редакції. Нині це визнається багатьма політиками, державними і громадськими діячами, науковим і експертним середовищем, представниками ЗМІ та суспільно активними громадянами. Сьогодні ні в кого не викликає